

12.05.2022

Група ТУ-1

Урок 55-56

Тема: СУТЬ ТОВАРОПОСТАЧАННЯ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЕЛЬНОЇ МЕРЕЖІ

Мета: розглянути сутність, види та принципи товаропостачання в роздрібній торговельній мережі.

Товаропостачання роздрібної торговельної мережі — це комплекс комерційних і технологічних операцій, спрямованих на доведення товарів до роздрібної торговельної мережі в кількості та асортименті, що відповідають попиту населення.

Товаропостачання роздрібних торговельних підприємств є необхідною передумовою доведення товарів від виробництва до споживання, задоволення попиту населення та реалізації товарів. Тільки за умови, коли вся товарна маса, закуплена від постачальників торговельним підприємством з метою продажу населенню, буде доведена до пунктів роздрібною продажу товарів (роздрібних торговельних підприємств або їх структурних підрозділів — торговельних одиниць) в необхідному обсязі та асортименті, можна буде задовольнити попит населення згідно з його грошовими доходами. Завдяки раціонально організованому товаропостачанню торговельні підприємства мають можливість підтримувати повноту асортименту в магазинах, регулювати рівень і структуру товарних запасів, активно впливати на процеси реалізації товарів і рівень соціально-економічної ефективності власної торговельної діяльності загалом. Від організації товаропостачання залежить повнота і стабільність асортименту товарів на роздрібних торговельних підприємствах, розмір товарних запасів, швидкість обігу товарів, розмір витрат з доведення товарів до торговельної мережі, фінансово-економічні показники діяльності торговельних підприємств.

Функціональна структура системи товаропостачання є складним

багатоетапним процесом взаємодії зазначених суб'єктів, який включає різноманітні заходи із задоволення потреби роздрібною торговельною мережі в товарах споживчого призначення, що послідовно виконуються учасниками системи товаропостачання. Зміст товаропостачання у найбільш стислому викладі зводиться до того, що підприємство-постачальник товарів за замовленням роздрібного торговельного підприємства повинне відібрати, скомплектувати партію товарів у кількості та асортименті, достатніх для безперебійної торгівлі ними в кожному магазині протягом певного обумовленого періоду, підготувати і доставити замовлені товари власним або найманим транспортом до відповідного пункту продажу або ж надати ці товари представникові роздрібного торговельного підприємства для самостійного їх вивезення. Процес товаропостачання завершується прийманням товарів у роздрібному торговельному підприємстві та документальним оформленням операції здавання-приймання товарів.

У товаропостачанні роздрібною торговельною мережі виділяються такі основні заходи (стадії процесу товаропостачання): визначення потреби в товарах; вибір джерел товаропостачання і постачальників товарів; встановлення раціональних схем постачання; укладення угод на постачання товарів (договорів поставки, купівлі-продажу товарів); оперативний контроль за виконанням договорів поставки; вибір форм товаропостачання; визначення раціональної частоти доставки й оптимальних розмірів партій завезення товарів; організація доставки товарів у магазини; приймання товарів і його документальне оформлення.

Для раціональної організації процесу товаропостачання торговельним підприємствам доцільно здійснювати його на основі розроблених комерційною службою планів товарного забезпечення і завезення товарів у магазини.

На організацію товаропостачання впливають об'єктивні та суб'єктивні фактори (рис. 1).

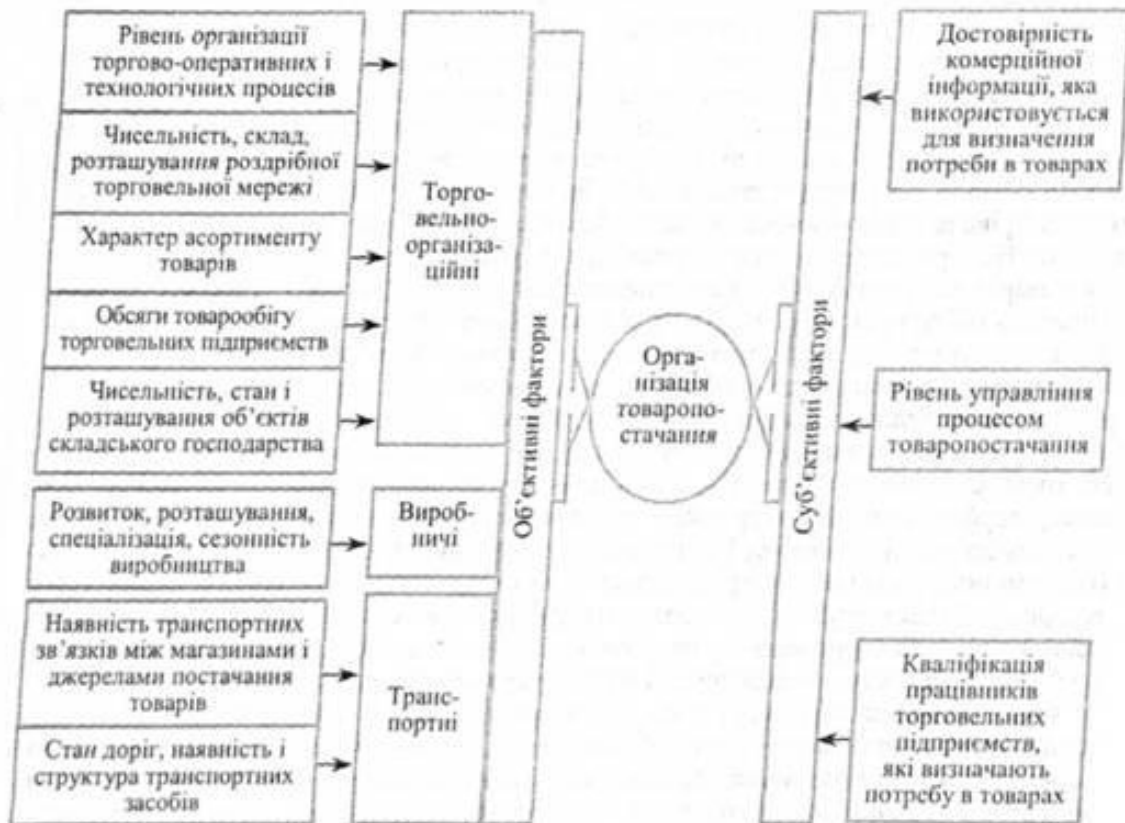

Рис. 1. Фактори, які впливають на організацію товаропостачання роздрібно-торговельної мережі

До об'єктивних факторів належать групи виробничих, транспортних і торговецько-організаційних. На організацію товаропостачання впливають і суб'єктивні фактори, зокрема:

- рівень управління процесом товаропостачання;
- кваліфікація працівників, які визначають потребу в товарах;
- достовірність комерційної інформації.

До групи виробничих факторів відносять розвиток і розташування виробництва, його спеціалізація, сезонність, наявність сировинної бази, наявність достатнього асортименту і запасів готової продукції у постачальників тощо.

До транспортних факторів відносять: стан доріг, наявність транспортних зв'язків між магазинами та джерелами постачання, стан і структуру парку транспортних засобів, які застосовуються для завезення товарів.

До найважливіших торговецько-організаційних факторів відносять

чисельність і склад роздрібно-торговельної мережі, її розташування на території районів, обсяги товарообігу підприємств, площі торгових залів і складських приміщень, рівень організації торговельно-оперативних і технологічних процесів, структуру й особливості асортименту товарів тощо.

Раціональна організація товаропостачання ґрунтується на додержанні таких основних вимог:

— завезення товарів у роздрібні торговельні підприємства відповідно до обсягів та структури попиту населення і змін кон'юнктури торгівлі;

— ритмічне постачання товарів у роздрібну торговельну мережу в широкому асортименті і необхідній кількості з урахуванням товарного профілю торговельного підприємства;

— встановлення розмірів партій завезення з урахуванням наявних товарних запасів, обсягів ододенної реалізації і прийнятої періодичності завезення;

— визначення джерел постачання і найбільш ефективних у конкретних умовах форм і методів товаропостачання з урахуванням складності асортименту, обсягів виробництва товарів та територіальної віддаленості постачальників від торговельного підприємства;

— визначення кількості товарів і частоти їх завезення відповідно до типу і потужності торговельного підприємства, забезпечення його відповідними площами для зберігання та технологічним обладнанням (особливо холодильним);

— забезпечення мінімальних витрат на завезення та зберігання товарів у роздрібній торговельній мережі.

Раціональна організація постачання роздрібно-торговельної мережі з урахуванням наведених вимог має базуватися на принципах плановості, безперебійності, ритмічності, оперативності, технологічності та економічності

Принцип плановості товаропостачання передбачає завезення товарів у магазини за графіками, які визначають раціональну частоту, періодичність

доставки окремих товарів і оптимальні розміри партій, що підлягають завезенню в торговельні підприємства.

Принцип безперебійності товаропостачання полягає в регулярному завезенні товарів у пункти продажу в кількості та асортименті, які унеможливають перебої в торгівлі ними.

Принцип ритмічності товаропостачання полягає в завезенні товарів через визначені (як правило — рівні) проміжки часу. Завдяки цьому принципу не допускаються відхилення торговельних підприємств від установленого асортиментного профілю, утворення наднормативних товарних запасів і створюються передумови для раціональної роботи постачальників товарів.

Принцип оперативності товаропостачання передбачає завезення товарів у роздрібну торговельну мережу з періодичністю, яка відповідає динаміці роздрібного продажу товарів, його сезонних та інших коливань. Цей принцип передбачає періодичне поповнення запасів за певних умов: при рівномірному попиті товари завозяться через рівні проміжки часу; при нерівномірному (динамічно змінюваному) попиті, який скорочується або зростає, ритм завезення товарів повинен зростати або сповільнюватися відповідно до коливань попиту. В такому разі завезення товарів повинне здійснюватись у моменти наближення до мінімуму запасів ("точка замовлення").

Принцип технологічності товаропостачання передбачає застосування прогресивних технологічних рішень на всіх етапах та ланках товаропросування, включаючи транспортні, оптові і роздрібні торговельні підприємства. Основним напрямом забезпечення цього принципу є впровадження прогресивних технологічних рішень на основі застосування пакетно-модульних і контейнерних систем доставки товарів, що забезпечує індустріалізацію товаропостачання роздрібною торговельною мережею.

Принцип економічності товаропостачання передбачає мінімізацію коштів на організацію закупівель, завезення і зберігання товарів. Одним із можливих напрямів забезпечення цього принципу є оптимальне використання парку

транспортних засобів, які застосовуються для завезення товарів від постачальників до роздрібно-торговельної мережі, механізація завантажувально-розвантажувальних робіт, правильне та вчасне оформлення документів з відпуску та приймання товарів. Поряд з цим важливо забезпечити товаропостачання з мінімально можливими розмірами запасів товарів як у підприємствах роздрібно-торгівлі, так і в інших учасників даної системи (на складах виробничих та оптових торговельних підприємств — постачальників).

Для підприємств достатньо потужних торговельних систем з великою кількістю пунктів продажу товарів передумовою забезпечення цієї мети є дотримання принципу централізації товаропостачання, який передбачає здійснення товаропостачання магазинів силами і засобами постачальників, без відволікання працівників магазинів та інших пунктів роздрібного продажу товарів для виконання технологічних операцій із завезення товарів. При цьому з працівників роздрібно-торгівлі не знімається відповідальність за комерційні аспекти організації товаропостачання.

Джерела товаропостачання

Джерелом товаропостачання заведено називати ланку в системі товаропросування, з якої товари завозяться в роздрібну торговельну мережу.

В умовах ринкової економіки в організації товаропостачання беруть участь різноманітні суб'єкти оптового ринку товарів народного споживання, до яких належать виробничі, переробні, сільськогосподарські підприємства, підприємства оптової торгівлі, склади роздрібних торговельних підприємств та їх об'єднань, торговельно-посередницькі підприємства, приватні підприємці та ін., які виступають постачальниками товарів (рис. 2).

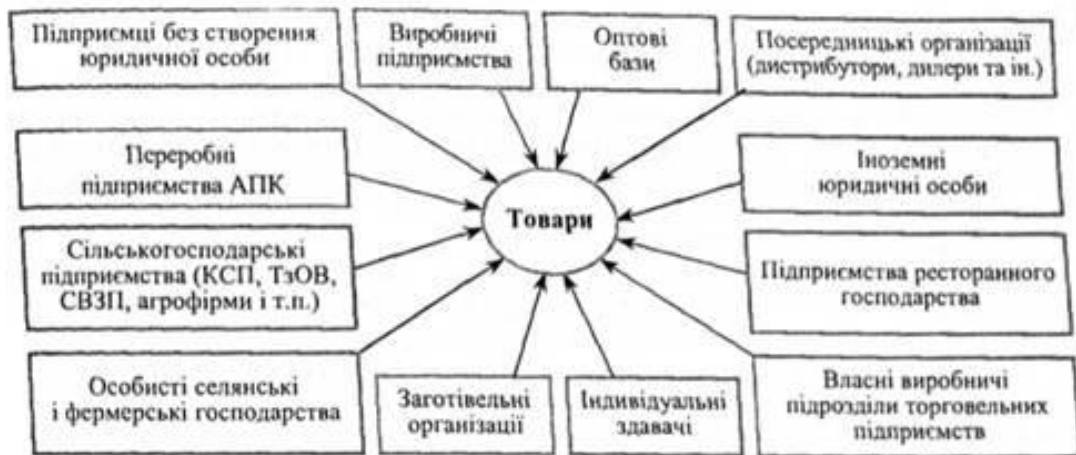

Рис. 2. Джерела надходження товарних ресурсів у роздрібну торговельну мережу

Усе різноманіття цих учасників системи товаропостачання можна об'єднати в такі основні групи:

> промислові підприємства-виробники товарів — до цієї групи можна віднести різноманітні підприємства харчової, легкої та інших галузей, які забезпечують виробництво основної частини товарів споживчого призначення (продукти харчування, одяг, головні убори, панчішно-шкарпеткові вироби, взуття, технічно складні товари та ін.). До цієї ж групи можна віднести і підприємства місцевої промисловості, які забезпечують постачання товарів, що виробляються з місцевої сировини (наприклад будівельних матеріалів);

> оптові бази, дрібнооптові підприємства (дрібнооптові магазини-склади) та торговельно-посередницькі організації, які постачають у роздрібну торговельну мережу продукцію найрізноманітніших вітчизняних і зарубіжних виробників. До цієї ж групи можна умовно віднести власні склади роздрібних торговельних підприємств та їх об'єднань, а також частину приватних підприємств;

> власне виробництво торгівлі та громадського харчування — до цієї групи можна віднести власні виробничі підрозділи торговельних підприємств (цехи з виробництва кондитерських виробів, м'ясних, рибних та овочевих кулінарних виробів, власні підсобні господарства й фасувальні цехи

роздрібних торговельних підприємств) та торговельних систем (наприклад — виробничі підприємства системи споживчої кооперації, які виготовляють хлібобулочні, ковбасні та копчені вироби, безалкогольні напої, столярні вироби, постільну білизну, робочий одяг та ін.) і підприємства ресторанного господарства, які частину виробленої продукції та напівфабрикатів відпускають у роздрібну торговельну мережу;

> інші джерела товаропостачання (до цієї групи можуть бути віднесені громадяни-підприємці без створення юридичної особи (які займаються виробництвом окремих видів продукції або індивідуальними промислами), навчальні, виховні заклади, громадські організації, які здають на реалізацію продукцію, тощо). Характерною особливістю цієї групи джерел товаропостачання є, як правило, нестабільний характер постачання виробів у незначних обсягах.

Для формування широкого та стійкого асортименту товарів у підприємствах роздрібної торгівлі необхідно організувати завезення товарів від різних постачальників. Так, наприклад, хліб і хлібобулочні вироби, молоко і молочні продукти, м'ясо і м'ясопродукти та інші продовольчі товари з обмеженими термінами зберігання в магазини завозяться безпосередньо з виробничих підприємств (молокозаводів, м'ясокомбінатів, пекарень, підприємств харчової промисловості); значну частину товарів складного асортименту (одяг, взуття, культтовари, кондитерські вироби та ін.) у роздрібну торговельну мережу завозять зі складів оптових торгових баз або власних складів підприємств роздрібної торгівлі. Крім того, значна частина товарів у магазини надходить від сільськогосподарських підприємств (як колективних, так і приватних та фермерських господарств), заготівельних організацій, окремих громадян та ін. Додаткові товарні ресурси для забезпечення торговельної діяльності торговельні підприємства можуть отримувати від власних виробничих підрозділів, підприємств або цехів ресторанного господарства тощо. У підсумку товари в кожен з магазинів

завозяться, як правило, одночасно з різних джерел і від багатьох постачальників (у середньому — 5—8), що ускладнює процес організації та управління товаропостачанням. Водночас централізація товаропостачання (завдяки зменшенню кількості постачальників) дозволяє більш раціонально організувати весь процес товаропостачання, сконцентрувати необхідні товарні ресурси і забезпечити умови для безперебійної торгівлі з меншими запасами товарів у роздрібній торговельній мережі.

Відносне зниження розміру товарних запасів у випадку централізації товаропостачання характеризується коефіцієнтом зменшення поточних запасів товарів $K_{зпт}$:

$$K_{зпт} = 1 - \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n H_i}}{\sum_{i=1}^n \sqrt{H_i}},$$

де H_i — обсяги надходження товарів від i -го постачальника; n - кількість постачальників

Тому під час вибору джерел товаропостачання враховують типи і розміри магазинів, обсяги їх товарообігу, специфіку асортименту товарів, географічне розташування постачальників, рівень транспортних витрат та ін. При цьому навіть одне підприємство-постачальник може мати кілька поряд або відокремлено розташованих структурних одиниць (складів, цехів тощо), з яких товари завозяться у роздрібну торговельну мережу (рис. 3).

З урахуванням порядку завезення товарів у роздрібну торговельну мережу розрізняють дві форми товаропостачання — транзитну і складську (рис. 4).

Транзитна форма товаропостачання передбачає завезення товарів безпосередньо від їх виробників (промислових або сільськогосподарських підприємств) у роздрібну торговельну мережу, оминаючи склади роздрібних торговельних підприємств.

Рис. 3. Основні джерела завезення товарів у підприємства роздрібної торгівлі

Рис. 4. Форми товаропостачання роздрібної торговельної мережі

Транзитну форму товаропостачання використовують, як правило, для великих спеціалізованих та універсальних магазинів. Транзитна форма товаропостачання сприяє прискоренню обігу товарів, зменшенню повторних

перевезень і кількості завантажувально-розвантажувальних і складських операцій, скороченню потреби в складських приміщеннях і витрат на їх утримання, зниженню рівня втрат товарів (через бій, псування товарів і тари). Її застосуванню сприяє укрупнення торговельних підприємств і розвиток контейнерних та пакетних перевезень товарів. Водночас при транзитній формі товаропостачання в магазини, як правило, завозяться великі партії товарів у вузькому не підсортованому (виробничому) асортименті, що веде до порушень повноти і комплектності асортименту товарів, відносного збільшення розмірів та сповільнення оборотності товарних запасів у магазинах і ускладнює управління ними. Використання транзитної форми товаропостачання стримується також розосередженістю та подрібненістю роздрібною торговельною мережі.

Транзитна форма товаропостачання застосовується в основному для постачання товарів простого асортименту, які не потребують додаткового підсортування, а також товарів складного асортименту в разі їх виробництва в районах споживання (при цьому товари завозяться автомобільним транспортом без зайвих робіт з перевалки вантажів) чи для завезення в роздрібну торговельну мережу товарів, які потребують значних затрат праці під час завантажувально-розвантажувальних робіт (наприклад — меблі, нефасована плодоовочева продукція та ін.). Дана форма товаропостачання доцільна також у разі завезення товарної продукції різного асортименту від місцевих підприємств (в т.ч. — приватних) з невеликими обсягами виробництва, для яких характерними є орієнтація на місцевий споживчий ринок та відсутність обмежень щодо мінімальних норм відвантажування. Для товарів, які потребують швидкої реалізації через обмежені терміни їх зберігання (молочні продукти, ковбасні вироби, хліб тощо) транзитна форма товаропостачання взагалі є єдиною можливою.

Складська форма передбачає товаропостачання магазинів з власних складів роздрібних торговельних підприємств. Складську форму

товаропостачання застосовують, як правило, у випадку отримання товарів від іногородніх постачальників. За цієї форми постачання склади, отримуючи великі партії товарів від різних спеціалізованих виробничих підприємств, забезпечують їх зберігання і здійснюють всі необхідні операції з підбору асортименту товарів для роздрібно-торговельної мережі: розпакування, перевірку якості, комплектування невеликих партій товарів у широкому асортименті; в окремих випадках на складах здійснюються також операції з фасування продовольчих товарів, підготовки товарів до продажу та ін. Склади мають можливість відправляти в магазини товари збільшеними партіями, в підсортованому асортименті (в т.ч. укладаючи в 1 одиницю транспортної тари — контейнера, тари-обладнання — по кілька одиниць або блоків товарів різних найменувань).

Складська форма товаропостачання застосовується при завезенні в роздрібну торговельну мережу товарів складного асортименту (тканини, одяг, трикотажні вироби, взуття, галантерейно-парфумерні вироби, культтовари та ін.), щодо яких існує необхідність комплектування, підсортування, формування широкого та глибокого асортименту з метою організації безперебійної торгівлі. Використання складської форми товаропостачання для товарів простого асортименту рекомендується за недостатності обсягів роздрібного товарообігу окремих магазинів для отримання товарів безпосередньо від їх виробників у кількостях, що відповідають мінімальним нормам відвантажування. З цієї ж причини складська форма товаропостачання часто є найбільш прийнятною і при постачанні невеликих, неспеціалізованих магазинів товарами складного асортименту.

Складська форма товаропостачання дозволяє забезпечити концентрацію товарних запасів на складах роздрібно-торгівлі, забезпечити в роздрібній торгівлі більш широкий асортимент товарів і безперебійну торгівлю ними з меншими поточними запасами; разом з тим товаропостачання роздрібно-торговельної мережі з торгових складів обумовлює необхідність здійснення

додаткового комплексу складських операцій, повторного виконання завантажувально-розвантажувальних робіт, що призводить до зростання витрат обігу підприємств торгівлі. Тому працівники торговельних підприємств повинні визначати доцільність вибору транзитної або складської форми товаропостачання на основі врахування конкретних умов діяльності підприємства (рис. 5), економічних наслідків прийнятого рішення та запитів населення щодо асортименту товарів у підприємствах роздрібно торгівлі. Так, наприклад, при складській формі товаропостачання існує можливість сформуванню в магазинах ширший асортимент товарів, що сприяє повнішому задоволенню попиту населення і нарощуванню обсягів роздрібного товарообігу.

Рис. 5. Основні фактори, які впливають на вибір форми товаропостачання

Практикою торгівлі доказано, що транзитну форму товаропостачання доцільно застосовувати за таких умов:

- кількість товарів, що завозяться в магазини, достатня для покриття витрат на прямий збут;
- мережа підприємств роздрібно торгівлі є нечисленною і

зосередженою на обмеженій території;

— товар потребує високоспеціалізованого сервісу;

— обсяги кожної партії товарів достатні для заповнення одно) одиниць транспортної тари;

— оптовий покупець володіє достатньою мережею склад/в і приміщень для зберігання товарів;

— відбуваються швидкі коливання ціни на товари, що потребує негайного узгодження з підприємством роздрібною торгівлі.

За результатами проведених розрахунків обсяги завезення товарів зі складів і в порядку транзиту обумовлюються в договорах поставки для кожної назви або групи товарів.

Вибір оптимальних джерел та форм товаропостачання для підприємств роздрібною торгівлі, які мають значну кількість магазинів та інших об'єктів роздрібною торговельною мережі, можна здійснювати шляхом розробки схем завезення товарів. Ці схеми визначають конкретний порядок руху товарів від промислових, сільськогосподарських, переробних підприємств, оптових баз та інших постачальників до роздрібних торговельних підприємств (до кожного окремого магазину, кіоску тощо) у розрізі кожної товарної групи, а за потреби — і в розрізі окремих підгруп товарів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ (по 6 балів)

Завдання 1

Провести аналіз товарних запасів торговельного підприємства на кінець I кварталу.

Фактичні товарні запаси на 01.04 - 1200 тис. грн.

Норматив товарних запасів на Iквартал - 1125 тис. грн.

План товарообороту Iкварталу - 1650 тис. грн.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЗАДАЧІ

Аналіз товарних запасів проводиться у такій послідовності:

1. Зіставити фактичні товарні запаси на кінець періоду з нормативом наступного періоду і визначити відхилення в сумі.

2. Розрахувати одноденний товарооборот ($T_{одн}$):

$$T_{одн} = \frac{\text{Товарооборот за період}}{\text{Кількість днів у періоді}}$$

4. Визначаємо відхилення товарних запасів у днях ($B_{тзд}$):

$$B_{тзд} = \frac{\text{Відхилення товарних запасів у сумі}}{\text{Одноденний плановий товарооборот}}$$

Завдання 2

Провести аналіз товарних запасів на кінець Iкварталу.

Фактичні товарні запаси на кінець II кварталу - 245,0 тис. грн.

Норматив товарних запасів IIIкварталу - 288,5 тис. грн.

Фактичний товарооборот Iкварталу - 344,0 тис. грн.

План товарообороту на IIIквартал - 370,0 тис. грн.

Фактичні товарні запаси на кінець I кварталу - 53 дні.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЗАДАЧІ

Аналіз товарних запасів проводиться у такій послідовності:

1. Зіставити фактичні товарні запаси на кінець періоду з нормативом наступного періоду і визначити відхилення в сумі.

2. Розрахувати одноденний товарооборот ($T_{одн}$):

$$T_{одн} = \frac{\text{Товарооборот за період}}{\text{Кількість днів у періоді}}$$

4. Визначаємо відхилення товарних запасів у днях ($B_{тзд}$):

$$B_{тзд} = \frac{\text{Відхилення товарних запасів у сумі}}{\text{Одноденний плановий товарооборот}}$$

Зміну товарних запасів даного підприємства визначити шляхом порівняння фактичних товарних запасів Iкварталу з фактичними товарними запасами I кварталу